

ТЕХНІКА ПАСТЕЛЬ

Жердзицький В.Є., доцент кафедри «Живопис»
Харківська державна академія дизайну і мистецтв

Анотація. У статті розглянуті техніка пастелі і комбінована техніка живопису.

Ключові слова: пастель, змішана техніка, комбінована техніка.

Аннотация. Жердзицький В. Є. Техніка пастель. В статье рассмотрены техника пастели и комбинированная техника живописи.

Ключевые слова: пастель, смешанная техника, комбинированная техника.

Annotation. Zherdzickiy V.E. The technique of pastel. The technique of pastel and combined technique of painting are considered in statte.

Keywords: pastel, mixed technique, combined technique.

Постановка проблеми. Фарби-крейди, як і живописні роботи, виконані ними, одержали свою назву від італійського слова «pastello», яким іменувався прийом малювання чорним італійським олівцем і червоною сангіною, іноді з підфарбуванням іншими кольоровими олівцями. Застосовувалася художниками Італії ще в XVI сторіччі.

Ця техніка була популярною в багатьох країнах Європи і особливого розквіту досягла у XVIII столітті у Франції. Наприкінці XIX – початку XX століть і в наш час часто застосовується як комбінована техніка, разом з аквареллю, темперою чи гуашшю.

Мета статті – розглянути різні варіанти технічного вирішення живописної площини.

Стаття виконана за планом НДР ХДАДМ.

Результати досліджень. Пастель є самостійним різновидом живопису, особливості якої полягають у її непрозорості, бархатистій фактурі, м'якості і ніжності тонів. Пастельні олівці не мають сполучної речовини, здатної після висихання утворювати скріпні частки пігментного шару. Нанесена на поверхню, пастель знаходиться у вільному стані й утримується механічно, не будучи склеєною (зв'язаною).

Набір кольорів у пастелі великий – має 200 і більш готових тонів, не вимагає розріджувачів, палітри й інших інструментів, змішування тонів можна робити безпосередньо на поверхні основи.

Пастельні олівці – це кольорові крейди, спресовані у вигляді паличок з тонкого розмеленого пігменту, з деякою добавкою різних розбліювачів для

одержання градацій кожного кольору, і небагато клею. Для розбілу тонів кожного пігменту вводяться білі наповнювачі – крейда, каолін, тальк. У деякі пігменти, що погано спресовуються при формуванні, додаються клеї. Палички пастелі повинні бути міцні, при роботі і деякому натиску не повинні ламатися, кришитися, але в той же час повинні легко лягати на папір, не дряпати його і легко «розтушовуватися». Основною умовою якісної пастелі є тонкість помелу пігментів.

Основа, на якій виконується робота пастеллю, повинна бути шорсткуватою чи ворсистого, здатною утримати м'який колірний порошок. У старовину деякі художники працювали на натуральній замші, а в нинішній час для цього використовується шорсткуватий папір, картон, а також наклеєне на нього полотно.

У деяких випадках можна приготувати основу, обробивши папір дрібним наждаком чи заґрунтувавши сумішшю з дрібним порошком пемзи, крейди чи подібного їм пігменту. Можна покрити картон рівним шаром клею чи засипати його пігментом, а після висихання основи видалити надлишок порошку. Працювати можна і на наждачному папері, деяка брутальність фактури його поверхні буде визначати своєрідність техніки.

Під пастель краще використовувати тоновану поверхню, наприклад, сіру, але можливе застосування різних колірних основ аж до чорної. На чисто білій основі деякі кольори пастелі не дають очікуваного ефекту, і працювати на ній трохи складніше. Своєрідність пастелі в тому, що це одночасно і живописний, і рисувальний матеріал, який дає велику волю в роботі, тому що не мерхне і не має потреби в просушці, і зовсім не міняється в кольорі.

У деяких випадках художник робить акцент на рисунок, передаючи форму основними штрихами і лініями, вирішуючи площину кількома умовно взятими тонами.

Пастеллю можна передати і всю гаму колірних відносин, домагаючись рішення загального тону за рахунок численних дрібних штрихів, які можна змішувати і розтирати, або залишати у вигляді мозаїчно покладених штрихів. Можна прокладати великі площини локальним кольором, поклавши палички пастелі плазом, і проводячи нею по папері. Технічних прийомів може бути багато, але варто уникати необдуманих штрихів, тому що усякі видалення і виправлення дуже важкі, приводять до втрати свіжості і легкості, притаманній пастелі.

Приступаючи до роботи пастеллю, необхідно уважно вивчити об'єкт зображення, обмеживши палітру 10-15 пастельними паличками основних тонів. Після визначення великих плям зображення, при проробленні тонких нюансів, можна використовувати й інші кольори палітри пастельних олівців. В основі пастельного живопису, як і в інших техніках, повинен бути міцний точний рисунок.

Володіючи багатьма безсумнівними достоїнствами, пастель вирізняється рядом недоліків, один із яких – слабке зчеплення з поверхнею основи, роботу не можна зберігати в папці і торкатися поверхні. При закріпленні пастелі, подібному

до вугільного рисунка, зникають її живописні якості, фарби тьмяніють і втрачають бархатистість. Єдиний надійний спосіб її зберегти – це розміщення роботи під склом, при цьому паспарту варто робити товстішою, щоб скло не торкалося до роботи. Виконана у відносно тонкому шарі пастель на гарній світлостійкій основі під склом може зберігатися століттями без втрати своїх якостей.

Щоб частково повернути первісні властивості пастелі, її допрацьовують поверх закріпленого шару. Можливе застосування клею для закріплення колірною шару. Закріплюючи таким способом, основу варто покрити розчином желатину і дати висохнути. Після виконання роботи її необхідно помістити тильною стороною над киплячою водою, пар, розплавляючи желатин, закріпить нижній шар пастелі зсередини. Цей спосіб дає позитивний результат лише частково, тому що закріплює лише нижній шар пастелі.

Пастель продається готовими наборами, але її можна приготувати в умовах майстерні. Для цього потрібно мати необхідні світлостійкі мінеральні пігменти в порошок. Для приготування пастельних олівців використовуються тільки тонкотерті пігменти, що замішуються з водою в тісто, а потім до нього додають невелику кількість гуміарабіку чи декстрину, цукру чи молока. Добре перемішане і трохи підсушене тісто формують у скляній чи металевій трубці.

Білі олівці можна зробити з цинквейсу чи крейди, розбіл кольорових олівців роблять на цьому ж матеріалі. Розбіли виготовляються в такий спосіб: замішане на чистому пігменті тісто поділяється навпіл, половина його знову кладеться в ступку і додаються у тій же кількості білила. Так виходить перший розбіл, який формують в олівці. Тісто, що залишилося, з пігменту знову поділяють навпіл, але білил додають 3/4, одержуючи той же обсяг, що і при першому розбілі, – це буде другий розбіл. Зменшуючи на половину вагу пігменту і додаючи білила, при збереженні обсягу першого розбілу відбувається розбілювання пігменту, яке можна зробити не більше 10 разів.

Готування пастелі в майстерні, як і олійних фарб, можливе, але важке, вимагає певних ремісничих навичок, тому краще використовувати фабрично приготовлену пастель з добре відпрацьованою технологією.

При роботі пастеллю, як і в інших техніках живопису, потрібно в розумних межах обмежувати палітру.

У наш час подібно техніці «пастель» виконуються роботи кольоровими восковими крейдама і різними кольоровими олівцями. Такі роботи у технічному виконанні схожі на пастель, мають більш стабільний колірний шар, але не мають тих світловідображуючих якостей, які притаманні оксамитній поверхні пастельного живопису.

Висновки. Основним недоліком пастелі є її слабе зчеплення з основою і, як наслідок, нестабільність колірною шару від дрібних механічних ушкоджень, що менш небезпечні для олійного, темперного й акварельного живопису.

Загальний тон пастельного живопису світлий, має особливе відображення, притаманне тільки цій техніці, особливу м'якість і вишуканість

відтінків. Досить часто застосовується термін «пастельний живопис» при визначенні витончених колірних відносин в інших техніках живопису (олії, акварелі, темпері й ін.).

Література:

1. Кончаловский П. П. Мысли о художественном творчестве. – М., 1964.
2. Харьковский художественный музей. – Харьков, 1980.
3. Кричевський Ф. Альбом. – Київ, 1980.

Надійшла до редакції 10.09.2008